

Ik leer
mooie zinnen
schrijven!

Handleiding
Groep 5

Met de activiteiten willen we bereiken dat leerlingen 'zinsbewust' worden en nadenken over hun schriftelijke formuleringen, zodat zij mooie en goede zinnen leren formuleren.

1. De lessen gaan over schrijven, maar het zijn vooral 'praatlessen'. Door samen met leerlingen te praten over de kwaliteit of de tekortkomingen in zinnen, worden zij zich ervan bewust dat zij tijdens het schrijven van een tekst na moeten denken over alternatieven.
  - Belangrijk is dat u hardop denkend voordoet hoe zinnen geformuleerd kunnen worden en dat er alternatieven zijn.
  - Vaak zal gevraagd worden: 'Moeten we nog iets aan de volgorde van de woorden veranderen?', 'Welke woordjes zijn overbodig en kunnen weg?', 'Klinkt de zin mooi genoeg?', 'Is de betekenis van de zin duidelijk genoeg?'.
2. In veel lessen maken leerlingen van twee korte zinnen één langere zin.
  - Zij leren na te denken over het gebruik van voegwoorden. Maar ze leren ook dat het voegwoord soms vooraan staat: 'Omdat ik grieperig ben, blijf ik vandaag thuis.'
  - De kern van elke les is het 'taalbeschouwend' gesprek met leerlingen. Een gesprek over taal en denken: is het een tegenstelling, een verklaring, een oorzaak of gevolg of een toelichting? Gebruik dit soort begrippen dus ook!
  - Richt uw aandacht eerst op de zinsbouw (loopt de zin goed, kan het anders), en pas daarna op het gebruik van hoofdletters en interpunctie.
3. Niet alles uit het werkboekje moet gemaakt worden. Liever minder zinnen bedacht van goede kwaliteit, dan veel zinnen van matige kwaliteit.
4. De activiteiten stimuleren de zelfsturing. Elke les begint met het observeren van een voorbeeld, daarna wordt begeleid geoefend en werken leerlingen zelfstandig.
5. Goed formuleren is ook buiten de taallessen van belang. Bingokaarten of stickervellen met geleerde voegwoorden stimuleren tijdens zaakvaklessen dat leerlingen hier aandacht aan besteden.
6. Goede feedback zet kinderen aan het denken en richt zich op meer dan spelling en interpunctie. Laat leerlingen elkaar feedback geven met steunzinnen zoals:

Geef een top:

- Zin ... vind ik heel duidelijk, omdat ...
- De volgorde van zin ... vind ik heel goed.
- Zin ... vind ik origineel bedacht.
- Je hebt goed nagedacht over waar de punten en komma's moeten staan.
- Goed dat je in de zin ... woorden niet twee keer gebruikt hebt

Geef daarna een tip:

- Ik zou nog even kijken naar de volgorde van de woorden in zin ...
- Ik denk dat zin ... duidelijker kan.
- Volgens mij kun je in zin ... nog wel wat woorden weglaten.
- Ik zie dat je in zin ... een komma weggelaten hebt.
- Om zin ... duidelijker te maken, moet je misschien nog wat woorden toevoegen.

U kunt een mooie-zinnen-muur maken waar de mooiste voorbeelden van werk van leerlingen komen te hangen: dit stimuleert het bedenken van goede en mooie zinnen.

Doelenoverzicht

Doelen die we willen bereiken:

- Uitroeptekens en vraagtekens worden op een correcte manier toegepast.
- Leerlingen kunnen uitleggen of iets een goede of een niet goede zin is.
- Leerlingen herkennen tegenstellingen en kunnen met de woorden 'toch', 'aan de ene kant', 'aan de andere kant' en 'maar' met gegeven korte zinnen goed lopende en correct verzorgde samengestelde zinnen schrijven.
- Leerlingen kunnen overeenkomsten in samengestelde zinnen formuleren, met behulp van de woorden 'net zoals', 'net als', 'bijvoorbeeld'.
- Leerlingen kunnen met gegeven korte zinnen een goed lopende samengestelde zin formuleren waarin een verklaring, een oorzaak of gevolg wordt gegeven. Ze gebruiken daarbij de woorden 'daardoor', 'door', 'daarom', 'dat komt door' en 'doordat'.
- Leerlingen zijn in staat om over woordvolgorde in zinnen na te denken en toe te lichten waarom ze voor een bepaalde volgorde hebben gekozen.
- Leerlingen zijn in staat om met bijvoeglijke naamwoorden en bepalingen zinnen uit te breiden.
- Leerlingen leren door het stellen van vragen veel over een afbeelding te weten te komen
- Leerlingen kennen het begrip samengestelde zin.

Activiteit 5.1

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Digibord met voorbeeldtekst

Ik ga opruimen.

Ga ik opruimen?

Ga opruimen!

Wat zit er in die tas

Doe open

Waag dat niet nog een keer

- Werkblad met tekst

Doelen

- Kinderen leren wat de betekenis van een uitroepteken en vraagteken is.
- Kinderen leren waar ze een uitroepteken/vraagteken moeten gebruiken.
- Kinderen leren om van een bestaande zin een vraagzin te maken.

Inleiding

De komende weken gaan we leren om zinnen te schrijven. Mooie, logische zinnen, waarbij we ook leren om voegwoorden te gebruiken. Hierdoor worden de zinnen vaak mooier en begrijpelijker. Vandaag zullen we nadenken over vraagteken en het uitroepteken.

Instructie

Er staan drie zinnen op het bord.

Ik ga opruimen.

Ga ik opruimen?

Ga opruimen!

Spreek de zinnen uit en vraag aan de kinderen welk verschil ze horen tussen deze zinnen. Vraag hoe de tekens heten die achter deze zinnen staan. Leg uit wanneer welke tekens worden gebruikt. Noem hierna het doel van de les:

In deze les leren we meer over de twee speciale leestekens: het vraagteken en het uitroepteken.

Zet beide tekens op het digibord.

Hoort er een vraagteken of uitroepteken achter de zin?

Stel de volgende vraag: *Mag ik jou iets vragen?*

Volgens mij hoor ik aan de manier waarop de zin loopt al welk teken erachter moet staan.

Vaak gaat de stem aan het eind van de zin een beetje omhoog. Luister maar.

Mag ik jou iets vragen?

Een ander voorbeeld op het bord:

Wat zit er in die tas ... Wie kan deze zin uitspreken op de juiste wijze?

Wat hoor je aan de stem? Gaat deze omhoog of juist niet?

Nog een voorbeeld:

Doe open ... Wie kan deze zin uitspreken op de juiste wijze.

Wat hoor je aan de stem? Gaat deze omhoog of juist niet?

Nog een voorbeeld:

Waag dat niet nog een keer ...

Wie kan deze zin uitspreken op de juiste wijze.

Wat hoor je aan de stem? Gaat deze omhoog of juist niet?

Een uitroepteken gebruik je vooral als je iemand wilt waarschuwen, of als je wilt dat iemand iets gaat doen, of als je iets wilt benadrukken en heel belangrijk vindt.

Een vraagteken gebruik je vooral als je iets wilt weten of om een gunst wilt vragen.

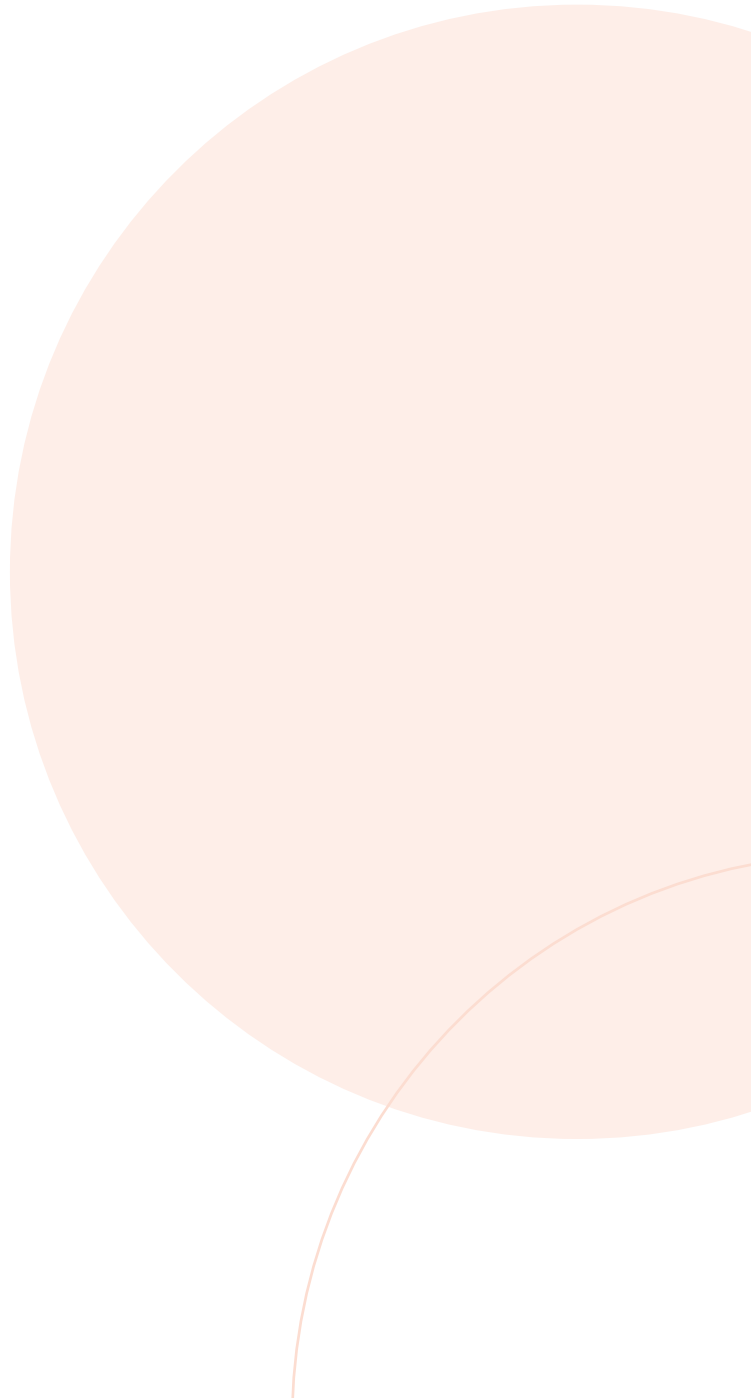
Verwerking

Opdracht in tweetallen: Leerlingen maken werkblad 1 individueel en kijken het daarna samen na. Let op! Soms is het ook mogelijk om een punt te plaatsen.

Reflectie

Neem enkele zinnen als voorbeeld om in gesprek te gaan met de leerlingen.

Wie had er verschillen bij de invulling? Wat vond je lastig?

Zet in dit verhaal de juiste leestekens. Je hebt hiervoor vijf minuten.
Daarna kijk je samen na. Hebben jullie dezelfde leestekens gebruikt?

Hoe hard waait het

Brr, wat is het koud

Ik doe mijn jas aan om naar buiten te gaan

Het waait zo hard, het lijkt wel of er een tornado door de straat waait

Of een orkaan

Hoe kan dat nou

Er komen toch geen orkanen voor in Nederland

Hoe blijf ik overeind staan bij windkracht 12

Mijn moeder roept: 'Niet naar buiten nu'

Blijf binnen

'Als je nu naar buiten gaat valt er misschien een dakpan of een tak op je hoofd'

Dan bedenk ik een plan

In de garage ligt nog een oude fietshelm van mijn vader

Zal ik die eens opzetten

In de garage is het donker, ik moet wel even zoeken

Hebbes

Met de helm op mijn hoofd sluip ik van de garage naar de voordeur

Maar wat een pech

Mijn moeder staat in de gang op mij te wachten

'Ik dacht al wel dat je iets zou verzinnen', zegt ze

'Hier met die helm

Morgen ben je de eerste die naar buiten mag'

Activiteit 5.2

Duur van de activiteit: 45 minuten

Vorbereiding

- Digibord: klaarzetten de foto en de volgende tekst:

Ik zie een landschap met op de voorgrond gebouwen, het lijken huizen. Ik zie in de verte één mens die daar misschien wel woont. De huizen hebben platte daken en zijn allemaal bruin van kleur. De huizen lijken gemaakt van zand of beton en ze hebben weinig ramen. Er staan enkele bomen tussen de huizen, maar in de verte zie je meer groen en ook heuvels of bergen. Ik denk niet dat het in Nederland is, want daar zijn geen bergen en dat soort huizen heb ik hier nog nooit gezien. Het zou wel ergens in Afrika kunnen zijn. Het is misschien al heel oud, zodat er nu geen mensen meer wonen. Er is geen wolkje aan de lucht, want het is strakblauw. Deze afbeelding zou in een geschiedenisboek of aardrijkskundeboek kunnen staan, want daarin vind je vaak informatie over gebieden ver weg.

- Opdrachtenblad met afbeelding

Doelen

- Kinderen leren zelf vragen te stellen over een afbeelding.
- Kinderen leren welke woorden geschikt zijn om een vraagzin te starten.
- Kinderen leren dat je door het stellen van vragen veel te weten kunt komen over een afbeelding.

Inleiding

De Leerkracht laat de foto zien op het digibord. Kinderen kijken samen met de leerkracht. Vandaag gaan we leren hoe we bij een foto goede vragen kunnen bedenken die ons helpen om mooie zinnen te bedenken.

Instructie

Doe voor hoe je bij de plaat vragen bedenkt. Gebruik de volgende vraagwoorden:

WIE-WAT-WAAR-WANNEER-WELK(E)-WAAROM-HOE.

De leerkracht kan bijvoorbeeld vragen:

1. Wat zie ik hier?
2. Waar zou dit zijn?
3. Wie zouden hier wonen?
4. Waarom denk ik dat?
5. Hoe zien de huizen eruit?
6. Welke materialen en kleuren zie ik veel?
7. Wat zie ik in de verte?
8. Welke titel zou ik bij deze afbeelding kunnen gebruiken?
9. Waarbij zou deze afbeelding goed passen?

Met deze vragen heb ik al veel informatie verzameld over de afbeelding. Zorg dat je bij het beantwoorden van de vragen mooie zinnen maakt, het liefst met voegwoorden.

Op het digibord verschijnt zin voor zin het resultaat van de leerkracht:

Ik zie een landschap met op de voorgrond gebouwen, het lijken huizen. Ik zie in de verte één mens die daar misschien wel woont. De huizen hebben platte daken en zijn allemaal bruin van kleur. De huizen lijken gemaakt van zand of beton en ze hebben weinig ramen. Er staan enkele bomen tussen de huizen, maar in de verte zie je meer groen en ook heuvels of bergen. Ik denk niet dat het in Nederland is, want daar zijn geen bergen en dat soort huizen heb ik hier nog nooit gezien. Het zou wel ergens in Afrika kunnen zijn. Het is misschien al heel oud, zodat er nu geen mensen meer wonen. Er is geen wolkje aan de lucht, want het is strakblauw. Deze afbeelding zou in een geschiedenisboek of aardrijkskundeboek kunnen staan, want daarin vind je vaak informatie over gebieden ver weg.

Leerkracht vraagt daarna de leerlingen: Kun je samen nog een vraag bedenken bij het plaatje en het antwoord geven in een mooie zin?

Inventariseren van de vragen en bespreken of er in mooie zinnen geantwoord is.

Verwerking

De leerlingen maken werkblad 2. In groepjes bedenken ze goede vragen.

Reflectie

Is ons doel bereikt? Suggestie: De mooiste zin mag op de mooie-zinnen-muur.

In tweetallen

Kijk goed naar deze foto. Maak samen zes vragen en zorg ervoor dat de antwoorden informatie geven over de afbeelding.
Controleer samen of je een passend antwoord hebt geschreven.

Gebruik de volgende vraagwoorden:

Wie

Wat

Waar

Wanneer

Welk(e)

Waarom

Hoe

Hoeveel

1

Vraag:

Antwoord:

2

Vraag:

Antwoord:

3

Vraag:

Antwoord:

4

Vraag:

Antwoord:

5

Vraag:

Antwoord:

6

Vraag:

Antwoord:

Activiteit 5.3

Duur van de activiteit: 45 minuten.

Vorbereiding

- Voorbeeldzinnen op het digibord

Het is donker in het park.

De maan geeft nog een beetje licht.

Douwe wil naar huis lopen.

Hij is verdwaald.

Douwe voelt zijn hart bonken in zijn lijf.

Hij blijft rustig doorlopen.

Wij zijn een voetbalteam met sterke voetballers.

Het is moeilijk voor ons om een wedstrijd te winnen.

- Wisbordjes
- Werkblad met zoekopdracht

Doelen

Leerlingen kennen het begrip 'tegenstelling' en kunnen op basis van twee korte zinnen een samengestelde zin formuleren met de woorden 'maar', 'toch', 'aan de ene/andere kant'.

Inleiding

We gaan met elkaar aan de slag om van twee korte zinnen één lange zin te maken. Een zin die bestaat uit twee korte zinnen heet een "samengestelde zin".

Om de twee zinnen aan elkaar vast te maken gebruiken we een voegwoord.

Vandaag maken we vooral mooie zinnen waarin een tegenstelling zit.

Een tegenstelling betekent het tegenovergestelde.

Bijvoorbeeld het tegenovergestelde van het woordje 'open' is 'dicht', en van 'arm' is het 'rijk'.

Maar ook zinnen kunnen tegengesteld zijn. Bijvoorbeeld: 'Ik heb spierpijn' en 'Ik ga lekker voetballen'. Bij een tegenstelling is er vaak iets dat je niet verwacht of logisch vindt. Als je spierpijn hebt, dan verwacht je niet dat je lekker gaat voetballen.

Instructie

Schrijf de voegwoorden: maar, toch en aan de ene/andere kant op het bord.

Kijk maar eens naar de zinnen op het bord:

Het is donker in het park.

De maan geeft nog een beetje licht.

Ik ga van deze twee zinnen, één lange zin maken die klopt en ik gebruik een voegwoord.

*Het is donker in het park, **maar** de maan geeft nog een beetje licht.*

Zien jullie de tegenstelling? Het is dus niet helemaal donker, de maan zorgt ervoor dat ik nog iets zie! Aan het woordje 'maar' zie je dat het dus juist NIET helemaal donker is!

Wat is er veranderd in de zin behalve het voegwoord? (er verdwijnt een hoofdletter, punt aan het eind, komma in de zin voor het voegwoord.)

Maak nu van de volgende twee korte zinnen een samengestelde. Gebruik je wisbordje. Kies een voegwoord en maak één zin.

Douwe wil naar huis lopen.

Hij is verdwaald.

Wat heb je gevonden? De leerkracht gebruikt een voorbeeld van een leerling.

*Douwe wil naar huis lopen, **maar** hij is verdwaald.*

De zin vertelt met het woordje 'maar' dat hij niet naar huis kan lopen. Er is de tegenstelling naar huis lopen en verdwaald zijn.

Heb je gedacht aan de veranderingen in de zin? (hoofletter, komma en punt).

Nog twee zinnen:

Douwe voelt zijn hart bonken in zijn lijf.

Hij blijft rustig doorlopen.

Maak er één zin van op je wisbordje. Gebruik nu het voegwoord 'toch'. Wat heb je gevonden?

Douwe voelt zijn hart bonken in zijn lijf, toch blijft hij rustig doorlopen.

Wat is de tegenstelling: bonken <> rustig doorlopen.

Laat nu zien dat je ook met 'aan de ene kant' en 'aan de andere kant' zinnen met een tegenstelling kunt maken.

Wij zijn een voetbalteam met sterke voetballers.

Het is moeilijk voor ons om een wedstrijd te winnen.

Denk eerst maar even na: wie heeft er een voorstel?

Aan de ene kant zijn we een voetbalteam met sterke voetballers, aan de andere kant is het moeilijk voor ons om een wedstrijd te winnen.

Het is toch logisch dat een sterk voetbalteam veel wedstrijden wint? In deze zin zie je dus een tegenstelling: sterk voetbalteam <> moeilijk om te winnen.

Verwerking

Leerlingen maken werkblad 3.

Reflectie

Van één zin van opdracht 1 van werkblad 3 worden de varianten op het bord naast elkaar gezet. Kan het nog beter? Klopt alles? Hang mooie voorbeelden aan de mooie-zinnen-muur.

1

Verbind de tegengestelde zinnen.
Gebruik daarbij maar, toch, aan de ene/aan de andere kant.

	<p>Ik heb hoofdpijn.</p>	<p>Ik heb goede zin.</p>
<p>maar</p>	<input type="text"/>	
<p>toch</p>	<input type="text"/>	
<p>Aan de ene kant, aan de andere kant.</p>	<input type="text"/>	

	<p>Ik houd van dieren.</p>	<p>Ik ben bang voor honden.</p>
<p>maar</p>	<input type="text"/>	
<p>toch</p>	<input type="text"/>	
<p>Aan de ene kant, aan de andere kant.</p>	<input type="text"/>	

2

Bedenk jij tegenstellingen?

<p>Morgen</p>	<input type="text"/>
<p>Ik voel me rillerig.</p>	<input type="text"/>
<p>Ik haat je!</p>	<input type="text"/>
<p>Een supersnelle auto</p>	<input type="text"/>

Activiteit 5.4

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Voorbeeldzinnen op het digibord.

Sander heeft een bril. Marije heeft een bril.

Een muis heeft een lange staart.

Een rat heeft een lange staart.

Een banaan is fruit.

Een appel is fruit.

Kim loopt mee met de avondvierdaagse.

Mees loopt mee met de avondvierdaagse

- Kaartjes met zinnen (voor elke leerling één zin)
- Werkblad 4 voor iedere leerling

Doelen

Leerlingen kennen het begrip 'overeenkomst' en kunnen op basis van twee korte zinnen een samengestelde zin formuleren met de woorden 'net als', 'net zoals'.

Inleiding

De vorige les zijn we bezig geweest met het schrijven van zinnen met een tegenstelling. Wie weet nog welke woorden we daarbij goed konden gebruiken? (maar, toch, aan de ene kant, aan de andere kant). Vandaag leren hoe we een lange (samengestelde) zin kunnen maken met een overeenkomst. We leren wat een overeenkomst is en hoe je een zin kunt bedenken waar een overeenkomst in zit. Daar gebruiken we de woorden 'net als' en 'net zoals' voor.

Instructie

Leg uit wat een overeenkomst is door een aantal voorbeelden te geven. Zet bijvoorbeeld twee kinderen met een spijkerbroek voor de klas. Beide kinderen hebben een spijkerbroek aan. Dat is hetzelfde en dat noemen we een overeenkomst.

Ga zo een aantal voorbeelden langs (kleur van de haren, lengte van de leerlingen, soort schoenen) en benoem telkens de term 'overeenkomst'. Vraag vervolgens of de kinderen ook een overeenkomst kunnen bedenken.

Leg vervolgens hardop denkend uit hoe je in een zin kan zien dat er een overeenkomst in zit:

Sander heeft een bril. Marije heeft een bril.

In de zinnen lees ik dat Sander en Marije allebei een bril hebben. Als dingen hetzelfde zijn, noemen we dat een overeenkomst. Hier is het dus een overeenkomst dat Sander en Marije allebei een bril hebben.

Toch vind ik deze twee zinnen achter elkaar niet mooi klinken. Ik kan er ook één zin van maken.

Sander heeft een bril, net zoals Marije.

Ik heb er nu één zin van gemaakt. Het woordje 'net zoals' geeft aan dat er een overeenkomst is: Marije heeft namelijk ook een bril. Ik zou ook 'net als' kunnen gebruiken:

Sander heeft een bril, net als Marije.

Ik kan dus de woorden 'net zoals' of 'net als' gebruiken om van twee zinnen met een overeenkomst, één zin te maken.

Oefen samen met de leerlingen het gebruik van de woorden 'net zoals' en 'net als' a.d.h.v. onderstaande zinnen. Maak van de twee zinnen één zin.

Antwoord

Een muis heeft een lange staart.

Een rat heeft een lange staart.

Een banaan is fruit.

Een appel is fruit.

Kim loopt mee met de avondvierdaagse.

Mees loopt mee met de avondvierdaagse.

Een muis heeft een lange staart, net zoals/net als een rat.

Een banaan is fruit, net als een appel.

Kim loopt mee met de avondvierdaagse, net als Mees.

Verwerking

Iedere leerling krijgt één kaartje met een zin erop. De leerlingen lopen door de klas en gaan op zoek naar de leerling die een kaartje heeft met een overeenkomstige zin. Vervolgens maken de tweetallen samen één zin door 'net zoals' of 'net als' te gebruiken en schrijven dit op werkblad 4. Ze mogen daarbij best woordjes weglaten of veranderen. Deze werkvorm kan meerdere keren worden gedaan, waardoor leerlingen op hun werkblad steeds meer mooie zinnen schrijven.

Mijn vader heeft een rood vest.

Een wesp kan steken.

Broccoli is groen.

Melkchocolade is bruin.

In een zwembad kun je zwemmen.

Tarik houdt van voetballen.

Een flamingo is een vogel.

Een zebra heeft strepen.

Ik ben blij.

Ik heb geen geld meer.

Dieven horen in een cel.

Ik ben dol op rapmuziek.

Violen ruiken lekker.

Mijn haar zit in de war.

Mijn moeder heeft een rood vest.

Een mug kan steken.

Spinazie is groen.

Pure chocolade is bruin.

In de zee kun je zwemmen.

Pim houdt van voetballen.

Een mus is een vogel.

Een tijger heeft strepen.

Mijn vader en moeder hebben goede zin.

Mama's portemonnee is leeg.

Inbrekers horen in de gevangenis.

Mijn vriend luistert graag naar rap.

Rozen ruiken heerlijk.

Oma's krullen zitten raar.

Reflectie

Geef willekeurig beurten en laat de leerling een zin van zijn werkblad voorlezen. Bespreek met de leerlingen of het goed klinkt.

Deze twee kaartjes die bij elkaar horen hebben we gevonden:
(schrijf de zinnen hieronder over)

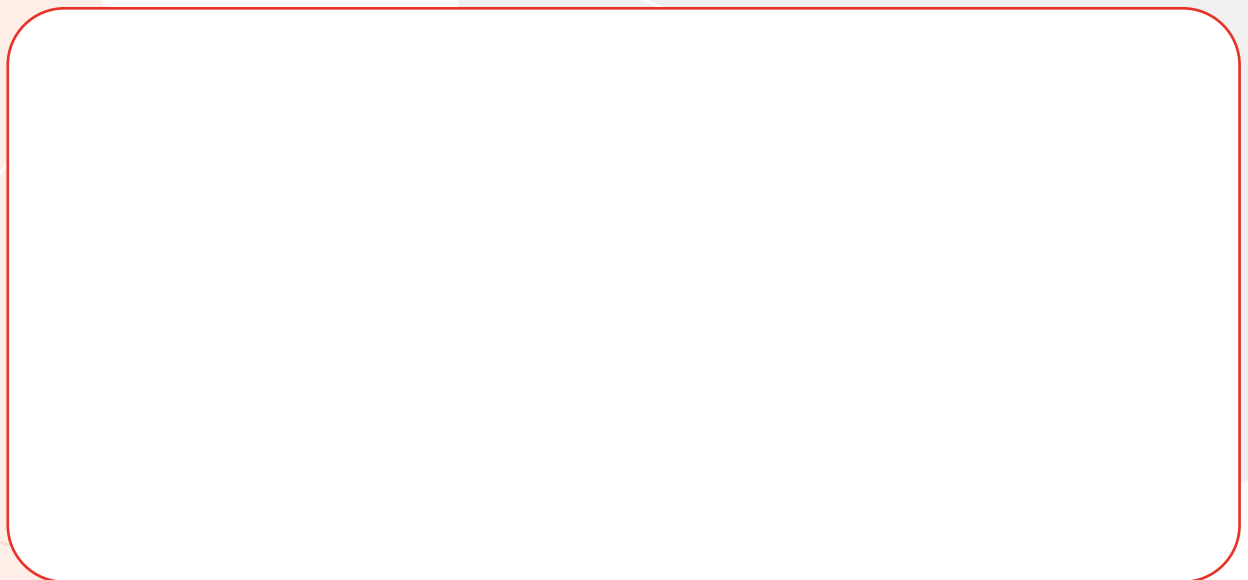
Kaartje 1

Kaartje 2

We hebben van deze twee kaartjes de volgende zin gemaakt:

Activiteit 5.5

Duur van de activiteit: 30 minuten

Vorbereiding

- Op het digibord klaarzetten:

Hij is ziek, daarom gaat het feest niet door.
Hij is ziek, daardoor gaat het feest niet door.
Doordat hij ziek is, gaat het feest niet door.
Het feest gaat niet door, dat komt doordat hij ziek is.

Hij heeft geld gestolen, daarom ...
Doordat hij de loterij gewonnen heeft, ...
De banden van de auto zijn lek, dat komt doordat ...
....., daardoor is hij heel erg blij.

Doelen

Leerlingen kunnen aan het einde van de les samengestelde zinnen bouwen met de voegwoorden 'daardoor', 'doordat', 'daarom', en met het woordgroepje 'dat komt doordat'. Leerlingen zien dat er een oorzaak-gevolg relatie in deze zin zit.

Inleiding

De vorige lessen hebben we mooie zinnen gemaakt met tegenstellingen en overeenkomsten. Wie weet nog welke woorden we daarbij goed konden gebruiken? (Tegenstelling: maar, toch, aan de ene kant, aan de andere kant. Overeenkomst: net als, net zoals). We leren vandaag wat een oorzaak is en wat een gevolg. We zullen zien dat je van een oorzaak en een gevolg zinnen kunt maken die je weer aan elkaar kunt plakken. Maar dan moet je daarbij wel de goede voegwoorden gebruiken.

Instructie

Leg hardop denkend uit wat een oorzaak-gevolg-relatie is.

De volgende zinnen staan op het bord:

Hij is ziek, daarom gaat het feest niet door.
Hij is ziek, daardoor gaat het feest niet door.
Doordat hij ziek is, gaat het feest niet door.
Het feest gaat niet door, dat komt doordat hij ziek is.

Kleur op het bord de oorzaken rood en de gevolgen blauw. Lees de zinnen voor en zegt steeds wat de oorzaak en wat het gevolg is. (Bijvoorbeeld: 'Hij is ziek' (aha, dat zal gevolgen hebben, het is een oorzaak, je begrijpt dan hoe het komt waarom het feest niet doorgaat), 'daarom gaat het feest niet door' (ja, dat is logisch, dat komt door die ziekte). Zet onderstaande zinnen op het bord om af te maken. Bespreek per zin hoe de leerlingen de zin afmaken. Laat iedereen op zijn of haar wisbord de zin afmaken en bespreek daarna de verschillende mogelijkheden.

Op het digibord:

Hij heeft geld gestolen, daarom ...
Doordat hij de loterij gewonnen heeft, ...
De banden van de auto zijn lek, dat komt doordat ...

En nu een moeilijke:

....., daardoor is hij heel erg blij.

Bespreek de antwoorden gezamenlijk. Laat hierin ook duidelijk zien wat de oorzaak en wat het gevolg is.

Verwerking

Leerlingen maken werkblad 5.

Reflectie

Inventariseer een aantal interessante zinnen en bespreek deze. Stel vragen als: Is de volgorde van de woorden goed? Kan het nog duidelijker? Moet er iets weg? Is er gedacht aan komma's, punten en hoofdletters? Hang mooie resultaten op de mooie-zinnen-muur.

In tweetallen: Lees eerst de twee zinnen. Je gaat ze daarna op 4 verschillende manieren aan elkaar plakken.

Hij heeft een buil op zijn hoofd.

Er is een plank op zijn hoofd gevallen.

1

Maak de zin af. Gebruik het woordje **daarom**.

Hij heeft een buil ...

2

Maak de zin af. Gebruik het woordje **daardoor**.

Hij heeft een buil ...

3

Maak de zin af. Gebruik het woordje **doordat**.

Doordat hij een plank ...

4

Maak de zin af. Gebruik de woorden: **dat komt doordat**

Hij heeft een buil ...

Activiteit 5.6

Duur van de activiteit: 40 minuten

Vorbereiding

- Op digibord klaarzetten:

Gisteren gooiden de jongens sneeuwballen tegen het bushokje.

Mijn telefoon is tijdens het sporten kapot gegaan.

Ons huis staat vlak om de hoek van de garage.

- beschrijfbaar flitskaarten,
- evt. wisbordjes,
- dobbelstenen (twee dobbelstenen per groepje van vier leerlingen),
- toelichtende kaartjes bij dobbelspel per viertal,
- digibord met voorbeeldzinnen,
- stroken voor de mooie-zinnen-muur.

Uitleg bijvoeglijke bepaling voor de leerkracht

Het is in deze les niet de bedoeling dat leerlingen het begrip bijvoeglijke bepaling kennen. Het hoeft niet genoemd te worden. In de meeste methoden wordt wel aandacht besteed aan het woordsoort bijvoeglijk naamwoord: een woord dat iets zegt over een zelfstandig naamwoord (bijvoorbeeld: een *verdrietige* gebeurtenis. Als je zinnen gaat ontleden in zinsdelen, dan blijkt dat er naast bijvoeglijke naamwoorden andere mogelijkheden zijn om meer te zeggen over een zelfstandig naamwoord.

*In de woonkamer staat sinds kort een **leren** bank, **die we van oma kregen**.*

***Mijn** tante zorgt altijd voor de **bloeiende** planten, **die op ons balkon staan**.*

Zoals je ziet, komt de bijvoeglijke bepaling vaak op drie manieren voor: als een bijvoeglijk naamwoord (in de voorbeeldzinnen rood), maar ook als een groepje woorden (in de voorbeeldzinnen blauw), en zelfs als bezittelijke voornamewoorden (in de voorbeeldzinnen groen).

Het gaat er in deze les om, dat leerlingen spelen met zinnen, zinnen langer kunnen maken door meer informatie te geven.

Doel

Leerlingen leren zinnen uit te breiden en mooier te maken door aan zelfstandige naamwoorden woorden en woordgroepjes toe te voegen, waardoor ze meer informatie geven.

Inleiding

De afgelopen lessen hebben we geoefend om mooie zinnen te maken. Zo maakten we zinnen met een tegenstelling waarbij we 'maar', en 'toch' gebruikten. Maar ook maakten we zinnen waarin een overeenkomst stond. Daarbij gebruikten we 'net', of 'net als'. De vorige les dachten we na over oorzaken en gevolg. We leerden hoe we in zinnetjes de woorden 'daardoor', 'doordat' en 'omdat' kunnen gebruiken. Vandaag leren we hoe we zinnen langer en mooier kunnen maken. Daarbij mag je je fantasie gebruiken!

Instructie

Wie weet er nog wat een bijvoeglijk naamwoord is? Een bijvoeglijk naamwoord zegt iets over een zelfstandig naamwoord. Wie kan er een voorbeeld noemen? (bijv. deze rode fiets, de lieve broer, de kapotte telefoon). Rood zegt iets over de fiets, lieve zegt iets over de broer, kapotte zegt iets over de toestand van de telefoon.

Zie je dat in al deze zinnen het bijvoeglijk naamwoord vóór het zelfstandig naamwoord staat?

Ik laat je nu een zin zien. Zoek maar of je zelfstandige naamwoorden kunt vinden. Denk dan na welke bijvoeglijk naamwoord ervoor zou kunnen staan. Probeer een verrassend bijvoeglijk naamwoord te bedenken.

Gisteren gooiden de jongens sneeuwballen tegen het bushokje.

Nadat de leerlingen even nagedacht hebben, worden hun ideeën geïnventariseerd. Hebben ze woorden bedacht bij 'jongens', bij 'sneeuwballen' en bij 'bushokje'?

Schrijf aan het einde de uitgebreide zin op: bijvoorbeeld:

Gisteren gooiden de vervelende jongens ijskoude sneeuwballen tegen het gele bushokje.

Zie je dat door bijvoeglijke naamwoorden toe te voegen we meteen meer weten?

Maar er zijn nog andere manieren om een zin langer te maken. Ook dan zoek je naar een zelfstandig naamwoord.

Als je die gevonden hebt, zet je er niets vóór, maar bedenk je er iets achter!

Kijk maar:

Mijn telefoon is tijdens het sporten kapot gegaan.

Ik zoek eerst even het zelfstandig naamwoord. Dat is meestal een voorwerp. In deze zin is 'telefoon' het zelfstandig naamwoord. Ik ga nu nadenken over wat ik meer kan vertellen over die telefoon. Ik heb mijn telefoon op mijn verjaardag gekregen. Papa en mama hebben hem gekocht in de Mediamarkt.

Ik kan de zin nu langer maken.

Mijn telefoon, die ik op mijn verjaardag gekregen heb, is tijdens het sporten kapot gegaan.

Ik had ook kunnen schrijven:

Mijn telefoon, die door papa en mama bij de Mediamarkt is gekocht, is tijdens het sporten kapot gegaan.

Nu gaan we proberen of jullie dat ook kunnen.

Ik laat jullie eerst een zin zien. Jullie zoeken dan of er één of meer zelfstandige naamwoorden in staan. Als je die gevonden hebt, dan bedenk je er een stukje achter. Schrijf de zin maar op jullie wisbord.

Ons huis staat vlak om de hoek van de garage.

Leerlingen gaan in tweetallen de zin bedenken. De leerkracht bespreekt daarna een selectie van bedachte zinnen. Bij die bespreking schenkt hij aandacht aan: wat zijn de zelfstandige naamwoorden? Welke stukjes zijn toegevoegd? Is er gedacht om – als dat moet – er een komma bij te plaatsen?

Voorbeelden van mogelijke zinnen:

Ons huis, dat pas geveerd is, staat vlak om de hoek van de garage.

Ons huis staat vlak om de hoek van de garage waar mijn mama altijd gaat tanken.

Stimuleer dat kinderen zinnen langer willen maken en complimenteer hen met originele zinnen.

Verwerking

Opdracht 1: in tweetallen.

Leerlingen werken 10 minuten in tweetallen met kaarten. Op de voorkant van de kaart staat een zin. Deze zin moet uitgebreid worden. Dat kan met extra woorden achter of voor de zelfstandige naamwoorden.

Leerling 1 pakt de eerste kaart: leest de zin voor aan leerling 2 en geeft de kaart af. Leerling 2 denkt na en schrijft een langere zin achterop de kaart. Zo om en om tot de 10 minuten voorbij zijn.

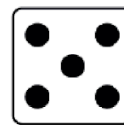
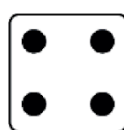
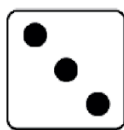
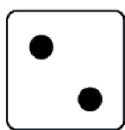
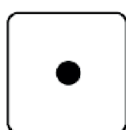
Na 10 minuten selecteren de leerlingen van hun stapeltje elk de zin waar ze het meest tevreden over zijn. Deze twee zinnen noteren ze op werkblad 6. Als de kinderen niet alle zinnen kunnen behandelen tijdens de 10 minuten dan is dat niet erg. Liever een paar goede zinnen, dan veel zinnen.

De volgende zinnen staan op kaartjes en worden uitgedeeld:

De kat is verdwaald in het bos.
 Mijn oom won de wedstrijd met 2-1.
 Juf geeft een taalles.
 Boris graaft een gat in de tuin.
 In de kelder liggen de flessen wijn.
 Ik ben dol op koekjes.

Opdracht 2: In viertallen.

Elk viertal krijgt twee dobbelstenen en een stapeltje kaartjes. Op die kaartjes staan voegwoorden, zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke bepalingen. Een leerling gooit en maakt een zin van de woorden onder het gegooide getal. De andere leerlingen maken de zin nog mooier/uitgebreider en één van de leerlingen schrijft de mooiste/beste zin op. Leerlingen dobbelen en schrijven om de beurt. Ze moeten ook aan hoofdletters, komma's en punten denken. De mooiste zin schrijven ze op een strook voor de mooie-zinnen-muur.

kikker
 leuke
 omdat
 mijn

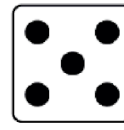
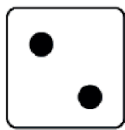
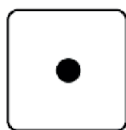
ladder
 mooie
 net als
 jouw

vriend
 stoute
 maar
 zijn/haar

fiets
 vrolijke
 aangezien
 onze

hond
 blij
 doordat
 jullie

schilder
 grote
 hoewel
 hun

rugzak
 groene
 zodat
 hun

trein
 kleinste
 daarom
 jullie

zwembad
 grappige
 want
 onze

meisje/jongen
 grote
 zoals
 zijn/haar

feestje
 lief
 waardoor
 jouw

winkel
 oude
 en
 mijn

Reflectie

Een selectie van zinnen van werkblad 6 wordt besproken en toegevoegd aan de mooie-zinnen-muur.

1

Schrijf hier de twee mooiste zinnen op die jullie achter op de kaartjes geschreven hebben.

1

2

1

Kies de twee mooiste zinnen die jullie met het dobbelen hebben bedacht.

1

2

Activiteit 5.7

Duur van de activiteit: 45 minuten

Vorbereiding

- Voor elke groep acht schrijfstroken en een duidelijk schrijvende stifft.
- Zet de acht zinnen klaar op het digibord. Ze komen achtereenvolgens bij het spel in beeld.

1. Hoewel Zyech een heel goede voetballer is, is hij toch de sterspeler van Ajax.
2. Sinaasappelen bevatten veel vitaminen maar mandarijnen zijn gezond.
3. Doordat ze niezen moest fietste Maud door de koude gure wind.
4. De aardappels zijn rot waardoor het land onder water staat.
5. Omdat Floris een beetje langer wilde worden hing Floris elke dag een kwartiertje aan de rekstok.
6. Doordat eekhoorns een winterslaapje houden hamsteren ze walnoten en eikels.
7. Dat veel kinderen zo snel afgeleid zijn komt door het gebrek aan slaap bij kinderen?
8. Kerstmis valt op 25 december want oudejaarsavond is op 31 december.

Hang zichtbaar de puntentoekening op:

1 punt: als je een hoofdletter verbetert, een komma, punt of vraagteken verbetert.

3 punten: als je de woordvolgorde beter of mooier maakt.

5 punten: als je de zin duidelijker maakt, zodat deze beter te begrijpen is. Je kunt ook andere voegwoorden gebruiken.

Doelen

Leerlingen zijn in staat om denkfouten en formuleringsfouten uit een gegeven tekst te halen.

Instructie

Leg uit dat er vandaag een spel gespeeld gaat worden. De klas wordt in groepen van ongeveer vier tot vijf kinderen verdeeld. Samen met de leerkracht vormen twee leerlingen de jury. De groepen krijgen steeds een zin te zien waar iets aan mankeert. Aan de groep wordt gevraagd om de zin 'beter' en 'mooier' te maken. Daarbij moeten ze letten op de hoofdletters, de punten, vraagtekens, maar ook of de volgorde van de woorden goed is. En natuurlijk moet de zin duidelijk zijn en goed te begrijpen. En het goede voegwoord moet gebruikt zijn.

De leerlingen krijgen steeds een zin te zien. Ze mogen een minuut overleggen. Daarna mag één leerling uit de groep de zin verbeteren met een stifft en op een strook schrijven. Deze strook wordt voor in de klas opgehangen.

Hierna bepaalt de jury hoeveel punten elke groep krijgt.

Verwerking

1	Hoewel Zyech een hele goede voetballer is, is hij toch de sterspeler van Ajax	<i>De woordjes hoewel en toch veronderstellen een tegenstelling. Beter is te schrijven: Omdat Zyech een heel goede voetballer is, is hij de sterspeler van Ajax. (5 punten wanneer de zin logische r gemaakt is) De punt ontbreekt achter de zin (1 punt).</i>
2	Sinaasappelen bevatten veel vitaminen maar mandarijnen zijn gezond.	<i>Het woord 'maar' suggereert een tegenstelling. Er is echter geen sprake van een tegenstelling. Beter is het te zeggen: Sinaasappelen bevatten veel vitaminen en mandarijnen zijn gezond (5 punten als het logisch is verbeterd). De komma achter 'vitaminen' ontbreekt (1 punt).</i>
3	Doordat ze moest niezen fietste Maud door de koude gure wind.	<i>Logische fout: de oorzaak en het gevolg zijn omgedraaid. Beter is: Doordat ze door de koude gure wind fietste, moest Maud niezen (5 punten) Komma vergeten achter moest. (1 punt).</i>
4	De aardappels zijn rot waardoor het land onder water staat	<i>Punt en komma vergeten (2 x 1 punt). Oorzaak en gevolg wisseling. Beter is: Het land staat onder water, waardoor de aardappels rotten (5 punten).</i>

5	Omdat Floris een beetje langer wilde worden hing Floris elke dag een kwartiertje aan de rekstok.	<i>Komma vergeten achter 'worden' (1 punt)</i> <i>Eén van de Florissen kan weg en vervangen worden door 'hij', zodat de zin mooier klinkt (3 punten).</i>
6	Doordat eekhoorns een winterslaap houden hamsteren ze walnoten en eikels.	<i>Komma vergeten (1 punt).</i> <i>Denkfout: Doordat kun je beter vervangen door 'omdat', of de zin veranderen in 'Doordat eekhoorns walnoten en eikels hamsteren, kunnen ze een winterslaap houden (5 punten).</i>
7	Dat veel kinderen zo snel afgeleid zijn komt door het gebrek aan slaap bij kinderen?	<i>Onterecht vraagteken vervangen door punt (1 punt)</i> <i>Komma vergeten achter 'zijn' (1 punt)</i> <i>'bij kinderen' overbodig (3 punten).</i>
8	Kerstmis valt op 25 december want oudejaarsavond is op 31 december.	<i>Want onjuist: het is geen verklaring, beter is 'en' (5 punten).</i>

Reflectie

Geef de leerlingen de gelegenheid werkblad 7 te maken. Op dat werkblad wordt aan leerlingen gevraagd het spel te evalueren.

Je hebt de quiz gespeeld. Kun je antwoorden geven op de volgende vragen?

1

Kun je iets vertellen over hoe jullie in de groep hebben samengewerkt?

2

Ben je tevreden over jullie prestatie?

3

Wat heb je vandaag vooral geleerd?

4

Hoe goed vind je jezelf in het maken van zinnen?

Activiteit 5.8

Duur van de activiteit: 45 minuten

Vorbereiding

Voorafgaand aan deze activiteit heeft de leerkracht de leerlingen gevraagd één eigen tekst te kiezen. Dat mag een opstel, werkstukje of iets geheel anders zijn. In alle gevallen een tekst die ze willen bespreken met een andere leerling.

- Klaarzetten van een voorbeeldtekst.

Ik vind de wolf een mooi beest want de wolf zie je niet zo snel. Op de Veluwe lopen nu wilde wolven rond daarom gaan meer mensen kijken. Je moet wel oppassen omdat wolven zijn gevaarlijke beesten.

- De leerkracht zet de 'hulptips' klaar op het digibord.

Zoeken	Welke zinnen zijn niet duidelijk? Welke zinnen zou je mooier kunnen maken?
Overleggen	Praat samen over verbeteringen
Nalopen	Moet er nog iets gebeuren met komma's, punten, hoofdletters en vraagtekens?

Doelen

Leerlingen zijn bereid om met elkaar te overleggen over de logica en de formulering van een zelf bedachte/ gekozen tekst met samengestelde zinnen.

Instructie

Leg uit dat we vandaag naar teksten gaan kijken om ze beter te maken. En als je teksten beter wilt maken, dan moet je een aantal stappen zetten. Eerst moet je op zoek naar zinnen en nadenken of de zin wel duidelijk is en of de zin niet mooier kan. Daarna overleg je over hoe de zin mooier of duidelijker gemaakt kan worden. Heb je dat gedaan, dan loop je na of er nog iets moet gebeuren aan de hoofdletters, komma's en punten.

Dus: eerst Zoeken, dan Overleggen, dan Nalopen: ZON.

Ik laat jullie een tekst op het bord zien:

Ik vind de wolf een mooi beest want de wolf zie je niet zo snel. Op de Veluwe lopen nu wilde wolven rond daarom gaan meer mensen kijken. Je moet wel oppassen omdat wolven zijn gevaarlijke beesten.

Ik ga eerst **zoeken**: hoeveel zinnen zie ik eigenlijk? De leerkracht leest hardop voor en zet een streep aan het eind van elke zin.

Ik vind de wolf een mooi beest want de wolf zie je niet zo snel. / Op de Veluwe lopen nu wilde wolven rond daarom gaan meer mensen kijken. / Je moet wel oppassen omdat wolven zijn gevaarlijke beesten. /

Ik tel drie zinnen. Ik **overleg** nu even met mezelf over de eerste zin:

Ik vind de wolf een mooi beest want de wolf zie je niet zo snel.

Ik denk even na: de wolf is een mooi beest. En de wolf zie je niet zo snel. Het voegwoord dat gekozen is, is WANT. Dus eigenlijk staat er: dat je de wolf niet zo snel ziet, komt omdat hij mooi is. Maar volgens mij klopt dat niet. Dat je de wolf niet zo snel ziet, komt door iets anders, ik denk omdat hij schuw/een beetje bangig is en goed kan sluipen ...

Ik denk dus dat de zin duidelijker kan:

Ik vind de wolf een mooi beest maar je ziet ze niet zo snel.

Ik verander er nog iets aan, zodat de zin mooier wordt: ik wil laten merken dat het best jammer is dat je wolven niet zo snel ziet.

Ik vind de wolf een mooi beest maar helaas je ziet ze niet zo snel.

Ik verander ook nog iets aan de volgorde:

Ik vind de wolf een mooi beest maar helaas zie je ze niet zo snel.

Ik kijk even of ik tevreden ben. Ik ga de zin nog een keer **nalopen**. Heb ik aan de hoofdletter gedacht? Ja. Staat er een punt aan het eind: ja! Moet ik nog ergens een komma plaatsen? Ja, een komma zet je meestal voor het voegwoord.

Ik vind de wolf een mooi beest, maar helaas zie je hem niet zo snel.

We nemen nu samen de laatste zin:

Je moet wel oppassen omdat wolven zijn gevaarlijke beesten.

Overleg in tweetallen: is deze zin duidelijk? Kun je de zin mooier maken?

Nalopen: Ga dan na of je nog iets aan de zin moet veranderen.

De leerkracht bespreekt de oplossingen van de leerlingen. In ieder geval: de woordvolgorde is niet goed.

Je moet wel oppassen omdat wolven zijn gevaarlijke beesten.

Beter is: *Je moet wel oppassen omdat wolven gevaarlijke beesten zijn.*

En: er ontbreekt een komma.

Je moet wel oppassen, omdat wolven gevaarlijke beesten zijn.

Verwerking

De leerlingen werken in tweetallen. Eerst kijken ze naar de tekst van de eerste leerling. Daarna naar de tekst van de tweede leerling.

1. De leerling leest zijn tekst hardop voor.
2. Zoek één zin waarvan jullie denken dat hij beter of mooier kan. Lukt dat niet: zoek dan een stukje waar je mee aan de slag gaat.
3. Overleg samen hoe je de zin beter of mooier kunt maken. Schrijf die mooie zin onder het verhaal.
4. Nalopen: controleer de hoofdletters, punten en komma's.

Na afloop vullen ze werkblad 8 in.

Reflectie

De leerkracht vraagt leerlingen naar mooie oplossingen. Hoe was de zin eerst? En hoe is de zin geworden?

Je hebt samengewerkt om een tekst van jezelf te verbeteren.
Kies uit die tekst een stukje dat je samen verbeterd hebt.
Schrijf links hoe het eerst was, daarna rechts hoe het geworden is.

Hoe het was

Hoe het is geworden

Het programma Ik leer mooie zinnen schrijven! is ontwikkeld in de Academische Werkplaats Schrijven Kun je Leren van Iselinge Hogeschool.

Auteurs: Eric Besselink, Andrea van Bilsen, Dirk Jansen, Nancy van Maanen, Eline Seinhorst en Joke de Vries.

Contact: eric.besselink@live.nl

© Iselinge Hogeschool Doetinchem

